

PKÜ INVENTEERIJATE KUMMALISED JUHTUMISED VÄLITÖÖDE PÄEVILT

PKÜ inventeerimismälestused

Mälestused kogus kokku Meeli Mesipuu

Autorid:

Bert Holm

Katrin Jürgens

Kaili Kattai

Toomas Kukk

Malle Leht

Mare Leis

Heikki Luhamaa

Vivika Meltsov

Meeli Mesipuu

Jaak-Albert Metsoja

Elle Roosalu

PÄRANDKOOSLUSTE KAITSE ÜHING
Tartu 2006

MINU ESIMENE INVENTEERIMINE

Meeli Mesipuu

See oli vist 2000. aasta oktoobris. Esmalt kirjutasin Toomas Kukele, keda ma siis veel ei tundnud, et mis ta arvab, kas minu kandidatuur sobib. Ta arvas et sobib ikka ja jättis mulle Baeri majja inventeerimisjuhendi ning pani südamele, et ma selle korralikult läbi loeksin. Tegin seda, kuid tundsin end siiski üsna ebakindlalt. Käisin veel Ihaste luhalt taimi korjamas (mis olid juba üsna kollased) ja määrasin neid kohati suurte raskustega, mis mu enesetunnet sugugi ei parandanud. Püüdsin ka kangesti end Merit Otsusele ja Kersti Püssale kaela määrada, kes pidid koos inventuurile minema - et saaks tööst rohkem praktilist aimu, aga kahjuks otsustasid nad tol päeval, et vihma sajab liiast ja sõit jäi ära. Inventeerimispäeva hommikul tuli mulle rohelise mossega järgi kaardistaja-inventeerimiskaaslane Bert Holm, keda ma varem kohanud ei olnud. Toomas küll rõhutas telefonis, et ta on ju ka Saaremalt ja näis olevat üllatunud, et kuidas ma siis ikkagi teda ei tunne. Sõitsime Pärnumaale ja inventeerisime kolm päeva. Esimesel alal, mis oli kitsas niiduriba mingi jõe ja sõidutee vahel, tulid mul vaid väga vähesed taimed meelde ja olin üldse hirmus ähmi täis. Õnneks ütles Bert, kes oli juba vana kala, et siin polegi mõtet pikalt jokatada, sest see on mingi kultuuristatud niit. Õhtuks korjasin tohtu kotitäie tundmatuid taimi ja määrasin neid poole ööni. Need, millest jagu ei saanud, koguni herbariseerisin!, et hiljem Toomase käest üle küsida (küll tal võis siiber olla neist heinahunnikutest ☺). Taimmassi kogunemist soodustas eriti see, et mõni tundmatu liik hakkas igal niidul aina uuesti ja uuesti vastu vahtima. Lõpuks tähistasin neid ankeetidel mr x-de ja y-tena. Ööbimiskoht oli geoloogide õppebaas, turismitalusid tol ajal eriti veel ei leidunud. Meil kummalgi polnud ka veel mobiiltelefoni. Kui üks kusagile kaugemale ära vantsis, siis teine pidi mõistatama, et kas ta nüüd kukkus kopraauku ja murdis kaela või naudib niisama ekseldes loodust. Bert nägi või kuulis nende päevade jooksul jõgede ääres mitu korda jäälindu, mina olin liialt hõivatud oma herbaariumiga, et ümbritsevat märgata. Kaotasin krooniliselt pastakaid. Tagantjärele tuleb nentida, et vaatamata oma botaanilisele diplomile, olid just PKÜ inventuurid need, kus karastus teras ☺ Kaasatoodav biomass on aasta aastalt vähenenud ning julgen ennast vahel juba botaanikukski nimetada.

KRIMINAALSEMAD NOODID

Meeli Mesipuu

Esimesel inventeerimissügisel käisin Pärnumaal veelgi. Erkki Uustaluga koos ilmnesid alatasa imelikud juhtumused. Igal õhtul sõime Suurejõe kõrtsis, sest hinnad olid uskumatult odavad isegi minu moodi enam-vähem töötu koolilõpetanu jaoks. Igatahes sõime siis suppi, kui puhkes tõeline kõrtsikaklus nagu mõnes westernfilmis. Üks väga vihane mees (mitte Erkki ☺) haaras laua

tagant pika pingi ning vehkis sellega möirates ümberringi. Varjasin käega supikaussi, tekkis mõte, et äkki oleks targem laua alla pugeda. Samal õhtul hakkasime lausvihmas Tartu poole sõitma. Umbes kilomeeter Suurejõelt väljas tuigerdas pilkases pimeduses üks väga pehme olemisega mees keset maanteed. Märkasime teda üsna napilt. Mõne aja eest olime näinud ka hüljatud jalgratast. Otsustasime politseisse helistada. Sealt oli soovitus lihtne: "lükake ta kraavi!" Oktoobri lõpus! Hmm! Seda me siiski ei teinud. Loodetavasti keeras ta varsti ise teelt kõrvale.

LUMETORM

Meeli Mesipuu

See oli vist 2001. aastal Raplamaal, kui käisid veel üldised ülepinnalised niiduinventuurid ja suvi otsa oli juba inventeeritud, millele vaatamata töö lõppeda ei tahtnud. Tavaliselt viibis paar-kolm töögruppi samaaegselt erinevates kohtades väljas ja enamasti kolm-neli päeva järjest. Tartusse saabudes käidi siis kohe ka Tomkuke juurest läbi, kes istus ikka poole ööni ZBI-s oma kapitagus (kui ta just ise välitööl polnud) ja võttis vastu tehtud tööd ning jagas lootusrikkalt uusi kaarte (pooled neist küll laekusid jälle tühjalt tagasi, seda enam, mida lühemaks muutusid päevad). Igal juhul tookord novembris läksime Tõnuga (Tõnu Feldmann) üheks päevaks inventeerima ja sellistes ilmastikutingimustes pole ma seda küll ei varem ega hiljem teinud. Juba Tartu-Tallinn maanteel töötasid kojamehed täisvõimsusel, sest sadas tihedalt vesist lund, ühtlasi puhkus tormituul autot teelt kõrvale. Sellele vaatamata tungisime vapralt edasi. Niitudel kaapisin saapa ja kindaga lumekihi ära ja määrasin nii palju taimi kui võimalik. Saapad said paugupealt läbimärjaks ja kaalusid nagu ämbritäis vett jala otsas. Üks niit osutus küll olevat randaalitud põld. Mällu on jäänud pildid mitmetest tolle retke maastikupiltidest. Isegi üks ilus puisniit tuli välja, kuid ta oli keraheinaga pealtparandatud nagu enamus Raplamaa pärisarusid. Pime oli juba peal, aga üks niit oli veel jäänud. "Seda ühte ka tegemata ei jäta!", arvas Tõnu, ja autotulede valgel teostas viimased kaapetööd. Selle päeva kirjed said küllaltki minimalistlikud. Rohkemat eriti ei mäleta. Eluga me koju saime ja lund vist ka enam ei sadanud ja sellel aastal ma enam inventeerimas ei käinud.

KOHTUMINE VAESUSE ENDAGA

Meeli Mesipuu

See oli 2002. aasta septembris, kui inventeerisin koos Tõnu Feldmaniga Pärnumaal loodushoiutoetuse taotlusega niite. Enamasti olid keskkonnateenistuse poolt üle vaatamiseks välja märgitud mõne hektari

suurused niidulapikesed, kuid Mereäärse külas vantsisime mitmeid tunde mööda ühe taluniku aukartustäratava suurusega sööte, mille mitmes otsas kerkisid uued majad. Tundus, et maaomanik tegeleb väga aktiivselt vilja- ja heinakasvatusega ja mida õieti polnud, olid pärandkooslused. Ühest hämaras puistus võis siiski näha meesterahvast trimmeriga võsa lõikamas ja oletasime, et küllap see ongi see puisniit, mille eest toetust tahetakse. Olime just lahkumas, kui õuele sõitis priske välimusega peremees, kes arvas et ta siiski tahab meile kõik veelkord ise ära näidata. Tema juhtimisel jõudsime sootuks uutesse lepikutesse, millest samuti juba sae ja trimmeri abil uusi nn. puisniite oli kujundatud. Kõike seda saatis kahjatsev jutt, kuivõrd raske on maal toime tulla ning kuidas küll lapselapsi on vaja järjele aidata, nii et puisniitude hooldamine toetuse saamiseks olewat suisa kriitilise tähtsusega. Kerkivate majade (tema järeltulijate omad) ning palgatud puisniiduhooldaja taustal tundus selline suur rahapuudus siiski imelik. Samuti pidi peremees enda sõnutsi iga hetk hinge heitmas olema, mis teda laste tuleviku peale mõtlema panevat. Kõneleja roosatavat ja jõulist väljanägemist arvestades näis siiski ka see kuidagi kahtlane. Lõpetasime oma ringkäigu väikesel püstkojaga murusel väljakul, mille asukohas kaardi järgi mets oleks pidanud olema. See oli kultusplats. Peremees soovis meile maausu kohaselt päikest ja saatis muude õnnistustega teele. Nimesid nimetamata, tegemist oli küllaltki tuntud kujuga Eesti nõuka-aegsel põllumajandusmaastikul ja looduse ümberkujundamisega on ta varemgi tegelenud. Sellist hoolitsevat vanaisa sooviks küll igäihele.

JANUNE KÄGU

Meeli Mesipuu

2002. aastal olin taas inventeerimas Raplamaal koos Katsiga (Katrin Jürgens) ja jällegi oli käes sügis, kas oktoobri lõpp või novembri algus, sest Raplamaa keskkonnateenistusel oli komme lõputult venitada maahooldustoetuse taotluste vastuvõtmisega ja iga paari nädala tagant jälle väike tõrts kaarte saata kontrollimaks kas tegu on ikka pärandkooslustega (sagedasti muide ei olnud ka). Tollest retkest mäletan igasuguseid ebaseeldivaid asju. Ööbisime Koeru kõrtsis nimega Janune Kägu, mille teisel korrusel olid väikesed puuküttega toad. Hommikul keerati uks väljapoolt lahti ja sisse vajus puusületäiega mees, kes asus pliiti kütma. Kui seepeale tegi Kats märkuse, et võiks ju ikka koputada vähemalt, käratas mees: "Mis koputada! Küll ma juba tean, millega te siin tegelete, intelligendid sellised!" Intelligendid või mitte, igatahes lahkusime nõrdinult. Sellel retkel ilmnas äkki kummaline asjaolu, et ma ei jaksanud zhiguli ust enese järel kinni tõmmata. Kats pidi korduvalt ütleva, et tõmba ikka veel, ei jäänud kinni. Mina siis tõmbasin kõigest jõust, aga ikka ei saanud. Selgus saabus järgmisel hommikul, kui ma ei jaksanud ka voodist enam hästi üles tulla, nii kehv oli olla. Päeva peale siiski inventeerisime. Tartusse sõidust kujunes midagi thrilleri taolist. Päeval oli vihma sadanud ja õhtul külmetas tugevalt, nii et teed kattis puhta jää mis

pidurdamist sugugi ei soodustanud. Möödusime pimeduses järjeapanu kraavi sõitnud rullnokkaldest. Siis hakkas kuskilt rooli alt tulede vahetamise ajal kärsahaisu ajama ning sädemeid pilduma, nii et kaugtulesid ei saanud enam peale panna ja sõitsime kuidagimoodi käsikaudu lähituledega püüdes eessõitva auto tagatulesid jälgida. Lõpuks otsustas zhigull enam üldse mitte kaasa mängida ning vähendas sujuvalt kiirust kuni seismajäämiseni. Seda tegi ta korduvalt teadmata põhjusel. Kats kirus ja vandus iga natukese aja tagant nagu ei kunagi varem. Kõigele vaatamata jõudsimme ka seekord koju ning au ja kiitus Katsile kangelasliku sõidu eest.

NUKUTÄDI

Katrin Jürgens

See oli Raplamaal, vist 2002. aastal, igatahes mustsõstarde valmimise aegu. Käisime seal koos Meeliga.

Külla viivat teed oli hiljuti kasutatud metsa väljaveoks, nii et see oli tavalise sõiduautoga täiesti läbimatu. Väga alatu mu meelest. Jätsime auto teeserva ja vantsisime jupp maad jala, kuni jõudsimme külla, mis kunagi oli olnud suur ja jõukas, nüüd aga mahajäetud, majad lagunesid kõik. Hästi surnud koht. Siiski elas külas üks inimene – nukutädi, fantastiliselt elurõõmus ja punapõsine vanamemmeke. Kusjuures üks käsi oli tal kipsis. Sel tädikesel oli kummaline hobi. Nimelt meisterdas ta ajaviiteks ja lastelaste rõõmuks vanadest riieid väikese inimese suurusi nukke-hernehirmutisi, neid oli tal kümneid, terve õuetäis. Seal oli mitmesuguseid muinasjututegelasi, näiteks seitse põialpoissi ja kuri nõid Baaba-Jagaa (tädi oli pärit kusagilt Venemaalt). Iga peenra juures seisis Cipollino-lugude stiilis vastav tegelane, ikka hernepeenra juures hernes, kasvuhoone kõrval tomat jne. Maja ise oli ka muinasjutuline, kõik ukse-aknad olid pärani ning tuul lehvitas ohtraid valgeid pitskardinaid. Ja vanade laudavaremete päikesepaistelises nurgas kasvasid igasugu põnevad lõunamaised taimed, viinamarjad ja vist isegi arbuusid. Ehkki korralikku pärandkooslust me sealt ei leidnud, oli see ikkagi üks säravamaid ja meeldejäävamaid inventeerimiselamusi.

Meeli: mäletan kui imelik oli astuda sellesse taluõue tolles hüljatud külas. Ühtegi hingelist näha polnud, ainult terve kari nukke tummalt vahtimas. Vaevaliselt kõndiv vanainimene ilmus ka lõpuks trepile ja rääkis vene keeles. Ta oli seal täiesti üks. Ma ei saanud kõigest aru, mida ta meile rääkis, aga talvel elavat ta ikka Tallinnas Õismäel ja poeg olevat kunstnik. Osad nukud olid rahvariietes ja hoidsid ringis käest kinni, selle pundi nimi oli rahvaste sõprus. Üritasime talle ka kuidagi seletada, mida me seal otsime, aga vene keelega tekkis suuri raskusi. Suisa füüsilise ponnistusena tuli lõpuks kuuldavale sõna “lug”

SAUNAMEES

Katrin Jürgens

See lugu juhtus Lahemaal Muuksi kandis. Parkisime ühe talu lähistele nagu ikka ja sukeldusime kadastikku. Inventeerimine võttis meil Meeliga seekord eriti palju aega, sest see oli uskumatult hea muulukakoht, edasiliikumine oli tõeliselt „raske“. Ma ei ole kusagil mujal ei varem ega hiljem nii palju nii suuri ja nii magusaid muulukaid näinud. Nosisime mamme süüa, kui kaugustest kostus vali ja kuri hüüd: „Kes on oma žhiguli siia parkinud, tulge kohe siia, ruttu-ruttu!“. Kõmpisin tagasi auto juurde ja nägin seal seismas otse saunalavalt tulnud kõhukat meesterahvast, saunalina ümber keeratud, higipullid otsa ees. Väga kurjalt uuriti mu käest, et kes olen ja mis ma tema kadastikus teen. Seletasin ära, et PKÜ ja niidud jne. Onuke rahunes ja rääkis, et ta arvanud, et oleme need lähedalasuva linnakese venelased, kes käivad siin tema vanal karjamaal metskitsi kõmmutamas ja seda ei salli ta sugugi. Suures jututuhinas hakkas ta kätega vehkima ja tuli välja, et selles käes, mida ta ennist selja taga oli hoidnud, oli revolver. See oli ikka päris koomiline situatsioon – paljas püssiga mees inventeerijaid ähvardamas, saime kõik kolmekesi kõhutäie naerda.

Meeli: See oli sihuke lugu jah, mis algas imeliselt, muutus õudukaks ning lõppes hingesugulase leidmisega. Roomasime seal kadakate vahel neljakäpakil ja ajasime juba pool tundi peoga muulukaid sisse. Kooslus ise oli sihuke natuke üle ja kinni kasvav kuiv pärisaru. Ja siis hakkasid need hõiked järjest kostma. Mina mõtlesin, et inimene muretseb oma muulukate pärast ja Kats arvas vist, et ta on auto kuidagi ebasoodsalt värava taha parkinud. Tavaliselt pererahvas ootab, kuni tulnukad tagasi tulevad ja teeb siis juttu, aga too mees kasutas teist strateegiat. Pärast tal oli vist natuke piinlik (ja küllap ta oli ka pisut toopi pannud) ja hakkas kätega rehmita ja katsus meid tagasi muulukale saata. Ja ta tunnistas, et ei suuda mõista inimesi, kes armsaid kitsekesi surmavad. Igatahes oli ta otsustanud oma maadel oma maailmavaate eest võidelda.

LOOMALOOD

Katrin Jürgens

Täna, mil ma pidin jälle rabanduse saama, kui naabrite noor rotveiler mind hoovist välja ei tahtnud lubada, hakkasin mõtlema, et inventeerimiskäikudel on meil (vähemalt minul küll) olnud ikkagi väga vähe halbu loomaelamusi. Kui mõelda sellele, et pea igas talus on koer, kelle ülesandeks on kodu sissetungijate eest kaitsta, et uitame pullikarjamaadel ja metsad on, nagu rahvas hästi teab, paksult täis marutõbiseid või muidu metsikuid hunte ja karusid, siis on tõesti ime, et hing veel sees.

Metsaloomad

Pean kurvastusega nentima, et olen inventeerides kohanud üpris vähe metsloomi. Kitsi-põtru-jäneseid on küll palju ja paaril korral olen ka metssigu kuulnud, aga igasugu põnevad loomad on seni veel nägemata. Ja seda ei saa ka öelda, et usse palju oleks. Kui hästi järgi mõelda, olen kohanud niidutegemiste käigus vaid kahte rästikut, seda on nende aastate kohta ikka väga vähe. See-eest olid mõlemad kohtumised meeldejäädavad. Neist esimene oli mitu aastat tagasi Järvamaal, kus ööbimisvõimalusi napilt, nii et mõtlesime minna rabaserva telkima. Nähes seal aga üht rästikut, kes parajasti konna kugistamisega ametis, muutsime kiirelt ja üksmeelselt meelt. Too teine rästik peesitas Saaremaal ühe vana meremärgialuse peal ja oli ilmatu pirakas, lausa käsivarrejämedune (silmad oli peas mõistagi niisugused).

Vereimejad

Inventeerimiste käigus on looduse ringkäiku annetatud suht suur hulk verd ja ohverdatud hulgaliselt närvirakke, sest vahel võivad kõik need sääsed- parmud ikka väga tüütud olla. Kuulsusriikas 2005. aasta Emajõe retk oli ses osas üks jubedamaid. See on lausa uskumatu, kui palju parme luhas elab ja kui valusasti nad näksavad! Osa neist olid tohutu suured, kui nende suud (või kuidas iganes seda seda hammustamise aparraati neil nimetataksegi) lähemalt vaadata, siis hakkas lausa jube. Ja kui parmud õhtu hakul tagasi tõmbusid, ei siis rahu saanud, sest välja ilmusid järgmised tüütused, sääsed.

Lisaks on meil ju veel ka puugid. Meenub hetk, mil istusime Meeliga teeservas ja korjasime neid enda pealt kokku, ikka kümnete kaupa. Hiljem Tartus puugisüsti saama minnes ja puugihammustustest aru andes oli lahe jälgida doktor Rõõmu hämmastunud nägu. Huvitav oleks teada, kui paljud inventeerijad on borreliosisist pääsenud?

Kassid-koerad

Hoolimata sellest, et olen palju kordi võõrastesse taluõudesse sealsete murdjakoerte valdustesse marssinud, olen sealt ikka terve nahaga pääsenud. Tavaliselt piirdub sellest, kui hüüda "Pitsu-Pontu!" (see on nende jaoks vist mingi salasõna) ja ka kõige kurjema välimusega peni moonduv sabaliputavaks ninnu-nännu-kutsukeseks. Tõsi, üks kord sain siiski päris tõsise šoki. See oli küll hoopis ühtede teiste välitööde käigus, kui läksin lähimast talust abi otsima (see on omaette õpetlik lugu sellest, et suviselt laudkõvad ja sõidetavad Pärnumaa savipõllud on pärast sügisesi vihmasadusid hoopis teistsuguse konsistentsiga ning et inimene, kes sügavale mutta mattunud autot tagant lükkab, näeb pärast leebelt öeldes väga kentsakas välja). Siis võttis ikka lausa hingetuks ja jalad nõrgaks, kui värava varjust ootamatult suur hundikoer välja hüppas ja mu nina all lõuad kõva plaksuga kokku lõi. Õnneks asi sellega ka piirdus ja peni allus kohale jooksnud peremehe korraldustele. Mees rääkis pärast, et koer olla isegi tema

enda pojale kõri kallale kippunud. Nii et hästi läks. Muidu on penid ikka rahumeelsed olnud. Seda on küll sageli ette tulnud, et sõidame õuele, kari koeri ümber, ei tea, kas võib ust lahti teha või mitte. Ükskord Lõuna-Eesti kandis oli sõna otseses mõttes raske autost välja pääseda, sest kõik kolm (või neli) bernhardiini tahtsid esimesena tere öelda ja ummistasid ukseava sootuks. Päris mitmed koerad on meiega niidule kaasa tulnud. Kassid samamoodi. Hoiavad väikest distantsi, aga käivad kogu aeg kaasas. Mõned reisihuvilised tegelased on ka autosse või selle katusele roninud ja seal koha sisse võtnud. Paljudel koertel on ärritav komme auto kõrval kaasa joosta. Meistriklassi ses vallas näitas üks Soomaa peni, kes jooksis otse auto ees, ise samal ajal saba taga ajades ja üles hüpates. Rooli taga istudes oli näha vaid aeg-ajalt üle kapoti ääre ilmuv rõõmus koeralõust. No kuidas sa sõidad niimoodi! Perenaine rahustas küll, et pole hullu, tal ongi selline komme ja midagi ei juhtu, aga ikkagi oli imelik gaasipedaali litsuda. Kord kohtasime üht vanainimest, kellel oli kolme jalaga kolli. See koer oli jäänud talvisel ajal jalgupidi raudadesse kinni ja veetis ilmatu pika aja, mingi 30-40 päeva metsas, enne kui üles leiti. Väga õudne lugu. Kujutate seda ette? Igatahes kolli iseloom olevat pärast seda õnnetust kõvasti muutunud.

Muud pudulojused

Olles näinud, kuidas Abruka metsikud irevil hammastega hobused mu klassiõde taga ajavad ning kuulnud ühe teise tuttava pajatuse sellest, kuidas tema pulli meelistegevuseks oli karjamaale sattunud seeneliste tagaajamine (see konkreetne karjamaa asub Tallinna lähistel raudtee ääres, nii et seenelisi jagub), olen suurekasvulistesse pudulojustesse ikka kerge respektiga suhtunud. Õnneks enda kogemustepagasis ühtki sarnast seiklust veel ei ole. Isegi Abrukal käisime ära. Viimati Meeliga Matsalu puiniite inventeerides varjusime küll targu sarapuupõõsasse, kui maa järsku müdisema hakkas ja suur mullikakari meist mööda kihutas. Meeletult tormav loomakari (umbes selline nagu lõunamaistel härjajooksudel või mõnes multikas) on mõtteist läbi lipsanud ka siis, kui niiduni viiv tee on kaardil tähistatud kui "k-tee" ehk siis karjatee. Autot endaga kaasa haaravat loomamassi ma siiski ei ole kohanud, ehkki kord pääsesime sellest vaid üsna napilt, sest olime juhtumisi parkinud natuke maad karjaväravast edasi ja pidime vaid lahkumisega ootama, kuni suur, kuid rahumeelne lehmakari lõpuks lauta jõudis. Üks ärev hetk oli ükskord ammu Matsalus, kui Alekski täkk väga kiirel ja otsustaval kapakul uurima tuli, kes ta karjamaal kõnnivad. Aleks ise oli üsnagi ebajulgustaval kombel pika inimrivi tagaotsas, kust ta siis õpetussõnu hüüda üritas.

Väiksemad loomad, kitsed-lambad on märksa lähedamad tegelased. Neid on kahte tüüpi. Ühed pagevad kabuhirmus, kui inventeerijat märkavad. Teised võtavad täpselt vastupidise suuna, tormates valjult määgides inimeste poole. See on hästi lahe alati. Enamasti kaob inventeerijail kohe tööisu ja neid haarab kihk üksteist pildistada, sellal kui kitsed-lambad üritavad mahapillatud ankeete-kaarte konsumeerida.

PANGAMETSAD

Katrin Jürgens

Sel Lahemaal aset leidnud lool ei ole küll PKÜ-ga kuigi palju pistmist, kuid olgu ta siinkohal kirja pandud.

Inga uuris siis pangametsades kasvavaid samblikke ja mina olin talle sekretäriks. Tulime just metsast välja, kui üks auto õuele keeras ja väljasõidutee osavalt kinni pani. Autost kargas välja üks mees ja kukkus kurjalt pärima, et kes te olete ja mis te siit otsite. Vastasime, et käisime pangametsa uurimas. Mees muutus väga murelikuks, et misasja, see on tema mets, see ei ole üldse panga mets. Vaat` siis, mis segadust põhjustab see, kui ühel sõnal on mitu tähendust.

TRAHV 10 LIITRIT BENSIINI

Bert Holm

Juhtus see lugu Jõhvi linnas, aastat ei mäleta (2000 äkki), oli ilus päikesepaisteline pühapäeva hommik. Asusime Toomas Kukega Jõhvist teele Ida-Virumaa niite inventeerima võttes eelnevalt linnupetet raudtee viadukti otsas asuvas bistroos. Sealt lahkudes tegin saatusliku vea, keerates bistroo juurest otse tagasi viaduktile eirates liiklusmärki, mis suunas manööverdajad tagasipöördeks umbes 200 m edasi asuva valgusfoori juurde. Olime veel enne pööramist Toomasega arutanud, et peaks nagu selle foorini sõitma ja siis jälle tagasi samasse kohta, kuna aga liiklejaid oli pühapäevahommikuselt vähe, arvasime mõlemad, et see manööver ei ohusta kellegi elu ja hoiab kokku ca 2 minutit inventeerimisaega. Mõeldud tehtud. Paraku me eksisime, vähemasti liikluseeskirjade vastu. Esimene ohu märk oli politseiauto, mis tekkis mosse tahavaatepeeglist umbes viadukti keskel. Kuna mosse ehituse eripärast tulenevalt ei olnud tahavaatepeeglist näha lühikese pikivahega tagapool sõitva politseimasina katusel paiknevaid vilkureid, siis jõudsime seegi kord Toomasega diskuteerida, et vaata kui tore, Ida-Virumaal siiski on ka politseinikke näha ja ei tea, miks ta meiega sama teed sõidab. Diskussiooni lõpetas sireen.

Inspektorid selgitasid politseiautos pärast dokumentide kontrolli ja mõningast hurjutamist teemadel, et ise pole kohalikki ja tuled siia liikluseeskirju rikkuma, et selline eksimus maksab 500 krooni. Tol ajal oli raha väärtus mõnevõrra suurem kui praegu. Mina muidugi väga lahkelt polnud nõus 500 krooni maksma, tuues argumendiks, et see on mul esimene rikkumine ja kas ehk ei saaks seekord siiski hoiatusega piirduda. Selgus, et sellist karistust nagu hoiatus ei ole olemas. Pikemate läbirääkimiste käigus uuriti veelkord me päritolu ja edasisi plaane, ning saades teada, et oleme botaanikud, läbisõidul ja heal juhul pärit Tartust kui mitte kaugemalt, vaatasid härrad inspektorid üksteisele sügavalt ja mõistvalt silma, ning arvasid, et inimesega peaks rääkima.

Räägitigi. Räägiti sellest, et politsei eelarve on väga ahtake, vahetuse peale, mis kestab 12 tundi eraldatakse vaid 5 liitrit bensiini ja sellega on väga raske pätte püüda, kuna väga palju kilomeetreid sellega lihtsalt ei kata. Et kas äkki oleks mul võimalik toetada politsei masinaparki kasvõi 5 (viie) liitri kütusega (bensiin maksis siis u 7.50 kr liiter). Kahtlemata olin ma nõus toetama politsei ausaid tegemisi ja, et neilgi üks helgem päev oleks lausa 10 liitri kütusega! Seepeale eskortis politseimasin meid uhkelt lähimasse tanklasse. Tankla operaator kergitas küll kulme, kui suvalistes metsariietes noormees maksis politseimasina kütuse eest, kuid raha ei haise. Said politseinikud oma kütuse ja meie inventeerima silme ees pilt tanklas hoiatavalt näppuviibutavast politseinikust.

TAGAVARAVÕTMED

Bert Holm

Äpardus juhtus Raplamaal, Vana-Vigala kandis. See võis olla 2002 aastal, igatahes oli väljas kena sügisene ilm. Sõitsime Toomasega inventeerima mingit jõe ääres paiknevat niitu, polnud küll lamminiit, pigem mingi karjatatav kultuurrohumaa, aga üsna ilus ikkagi. Niit sai suhteliselt kiiresti inventeeritud, aga auto juurde tagasi jõudes selgus, et mida pole on auto võtmed. Pärast tunniajast inventeerimistekonna järeleaimamist liikumissuunas kooldunud kõrte järgi ja paljakäsi rohu tagurpidikammimist, kui lootus võtmeid leida oli juba mõnevõrra tuhmunud, otsustasime helistada Tõnule, kelle võimuses oli tuua seifist tagavaravõtmed. Kuna sõit Tartust Vana-Vigalasse võtab umbes 2,5 tundi aega, siis rohurinde sõelumine jätkus veel umbes 2 tundi. Viimaks, kui Tõnu juba üsna lähedal oli ja polnud enam erilist vahet, kas originaalvõtmed tulevad päevavalgele või mitte, otsustasime ajada mõne sõna juttu talumehega, kelle väravas me olime peatunud ning kes meie tegevust juba pikemat aega mõningase umbusuga oli salaja jälginud. Kurtsime muret ja selgitasime, et meie viimaste tundide käitumine pole tavapärane inventeerimistegevus, heietasime karjakasvatuse ja heinategemise teemadel. Ligikaudu 15 minutit enne Tõnu ja tagavaravõtmete saabumise oletatavat aega märkas peremees silmanurgast talu sissesõidutee ja heinamaa piiril vedelevaid autovõtmeid. Võtmed olid läbi põhjatu jopetasku langenud autole liiga lähedale, et sellelt alalt üldse otsida oleks tasunud. Tõnuga me sellel päeval ei kohtunudki.

KOER

Bert Holm

Selle inventeerimise detailid on meeles üsna segaselt. Piirkond võis olla Läänemaa, Noarootsi kant. Valitses tavapärane botaanikute põud umbes nii,

et tuli kaasata ka selliseid, kellel oli 3 väikest last, keda mööda metsi seljas kaasa tassida, vanaema intensiivravivis, keda on vaja igal õhtul Tartus külastamas käia ja lemmikloomad, keda ei saa üksinda koju jätta.

Parasjagu vakantsel botaanikul oli tööleasumise tingimuseks võimalus koer välitöödele kaasa võtta. Koera järele tuli sõita Tallinna. Mõtlesin, et mis see koer ikka ära pole, naiste värk, nangunii mingi väike nähvits. Aga ei olnud, laika suurune oli. Et koer korralikult ära mahuks, tuli mossel lasta alla tagumine iste. Ja koerale meeldis sõidu ajal ringi jalutada ning esiaknast välja vaadata. Muretsesin veel, et kui midagi peaks juhtuma, laupkokkupõrge näiteks, siis see koer tuleb sealt tagant mingi kahetonnise jõuga nangunii ja surmab meid mõlemaid. Koer hingas mulle koguaeg kuklasse ja tal tuli väga paha lõhna suust.

SILVIA SEPP JA MOSSE 1

Bert Holm

See juhtus sellel aastal, kui oli hästi pikk sügis ja inventeerida sai veel rahulikult novembris ja detsembri alguses. 6 detsembril tuli esimene lumi. Hakkas sadama poolel teel Parmu külla. Parmu küla asub Eesti kagunurgas seal, kus kohtuvad Eesti, Läti ja Venemaa piir. Seal külas ei ela kedagi. Poolelt teelt tagasi sõita polnud ka enam mõtet, mõtlesime, et kannatame ära.

Juba mõni nädal varem oli hakanud mosse tagumise vasaku ratta piduriklots pidurdamisel tegema metalset häält, mis annab märku klotsi kate kulumisest. Ignoreerisin seda, koguaeg oli vaja inventeerida, polnud aega parandada. Paraku ma ei teadnud, et kui klotsi kate täiesti ära kulub, siis lendab pidurisilinder oma pesast välja ja pidurisüsteem jookseb õlist tühjaks. Nii juhtuski. Esialgu polnud hullu. Kuna kedagi Parmu kandis nangunii ei ela, siis pole ka liiklust. Õhtul oli aga vaja ilma piduriteta tagasi sõita. Käsipidur töötab mossedel reeglina ainult kordusülevaatusel. Nii me sõitsime täiesti ilma piduriteta ja maas oli umbes 10 cm lund. Ka suurel maanteel polnud väga viga, sest enne ristmiku saabumist saab alati arvestada nii, et teised autod enne eest ära jõuaksid. Paraku jäi teele aga Võru linn. Seal ei teadnud üks jäätist laiali vedava auto juht ilmselt, kus tellimuse andnud pood täpselt asub ja taipas seda väga viimasel hetkel. Mina pidin võtma lisa kõnniteelt, et talle mitte tagant sisse sõita. Õnneks kedagi kõnniteel ei liikunud. Silvia Sepp läks bussijaamas maha.

SILVIA SEPP JA MOSSE 2

Bert Holm

Mõned aastat tagasi või saada tanklatest sellist bensiini, mis lahustas ära vene kummist toodetud mosse bensiinipumba klapid. Nii ma siis neid pumpasid vahetasin iga natukese aja tagant, ilmselt olid osad kummidetailid tehtud ka vähe paremast kummist kui teised ja pidasid kauem vastu.

Olin eelmisel päeval pannud peale värske bensiinipumba, sest vaja oli minna Silviaga Valgamaale inventeerima. Hommikul võtsin Tartust Wostok Oilist kütust. Alguses oli kõik hästi. Poolest päevast hakkas salongi imbuma kerget bensiinilõhna. Lõhna tugevus progresseerus õhtu edenedes, kapoti alla polnud näha midagi. Tagasiteel Tartusse, kui väljas oli juba hämardumas, muutus bensiiniving mingist hetkest nii väljakannatamatuks, et aken tuli lasta paokile. Silvia muutus rahutuks. Ma seletasin talle küll, et ilmselt loksutab paagist üles haisu, aga see teda väga ei lohutanud. Mõne aja pärast muutus ving veel tugevamaks, silmad hakkasid vett jooksuma ja aken oli vaja täiesti lahti teha. Silvia oli väga rahutu ja niheles. Mõtlesin, et rahustuseks tõmban teeserva ja teen kapoti lahti, et tõestada auto tehnilist korrasolekut. Masinat väljasuretamata avasin kapoti, bensiinipumba tihendi vahelt, millest kütus oli jagu saanud pritsis pulseerivalt kütust justnagu oleks masinale nuga südamesse löödud. Kogu mootor oli bensiinist märg. See oli ainuke kord, kui pagasist käis välja tulekustuti, profülaktika mõttes õnneks siiski. Silvia oleks tahtnud bussijaamas maha minna. Rohkem me koos ei inventeerinud.

KOLM MÕNUSAT (TAGASI VAADATES) MÄLESTUSKILLUKEST NIIDUINVENTUURIDE ALGUSAASTATEST. Aasta siis oli .... ei mäleta, umbes 2001 või algusaastatest.

Malle Leht

Sadas vihma ja haukuv must peni jooksis ringi ja pererahvast polnud näha. Ootasime, kuni vihm üle läks, ja kui autost välja hakkasime ronima, tuli pererahvas ka koju. Tutvustasime ennast ja seda, mida nende valdustes teha tahame. Raivo jäi tädiga maja juurde lobisema, mina läksin objektile. Varsti tuli koer ka ja jäi kogu ajaks minu ümber keerlema. Umbes tunniga sai töö tehtud. Ja kui ära minnes tädile head aega ütlesin, küsis ta: "Koer oli kogu aeg teiega? Kas ta teid ei hammustanudki? Enamasti ta võõraid ikka naksab!"

Sõitsime Heiki Luhamaaga Lõuna-Eestis hõredas männikus puude vahel ja mingi kaigas kõditas autot kõhu alt ja auto enam ei sõitnud. Õnneks oli Heikil isa taskus, vabandust, mobla oli taskus ja mobla sees oli isa, kes oskas väga täpselt õpetada, millise käega ja mida oli vaja auto all lükata-tõmmata, et masin jälle sõitma nõustuks. Küll mehed on ikka targad!

Olime Aivo (Lepp) ja ZBI pirukakäruga umbes Kesk-Eestis. Iga natukese aja tagant sadas ja savisevõitu metsasiht, mida mööda pidime niiduni sõitma, osutus üsna tühjaks, nii et kruusateelt ära keerates jäime kohe kinni. Minu naiselikust jõust ei piisanud ja ühtegi autot ega traktorit ka ei tulnud. Umbes pooleteisestunnise rabelemise järel otsustas Aivo kuskile traktorit otsima minna. Aga just siis tuli suur reka ja pidas kinni ka. Aga tal oli midagi niiku, nii et selle värgiga meid sikutada ei saanud. Aga polnud vajagi, sest autojuht suutis oma isiklike hobujõududega meid välja trügida. Küll mehed on ikka tugevad!

Sõitsime siis tasakesi oma vajaliku objekti poole teist, pikemat teed pidi, oli kena heinamaatee. Järsku Aivo pidurdas, vist kahe jalaga korraga, nii et lõin pea ära: keset teed oli supitaldrikusuurune lombike!

Elu õpetab!

Date: Wed, 04 Jan 2006 11:19:03 +0200

From: Heikki Luhamaa <heikki@zbi.ee>

To: Meeli Mesipuu <meeli@zbi.ee>

Subject: Re: kus on jutud!!!

No ei mäleta enam neid lugusid nii täpselt. Mingid autode lahtilükkamised on ikka olnud ning lehmade-mullikatega on ka mingeid värke olnud aga no ei mäleta mis ja kuidas täpselt (kellegagi olime Rõudes Luigujõe&Kuresoo häärberis ööbimas, kui kohalik lehm akna taga kolli tegi ja kuskil avastasime pead tõstes, et oleme mullikakarja poolt sisse piiratud aga kus ja kellega ei mäleta).

Kõige närvesöövam lugu oli äkki Kumaril, kui Üllas Ehrlich kummipaadiga Hanno Zingelit läks maapeale viima ja terveks ööks kadunuks jäi (oli tagasi tulles võrku kinni jäänud). Aga sellest on vast Marekil eredamad mälestused, kuna ta istus terve öö üleval ja hoidis märgutuld elusana.

KIRKAIM KILD PKÜ VÄLITÖÖDELT

Mare Leis

Oli 1999 aasta oktoobri lõpp, täpsemalt 30.oktoober. Aasta, eriti suve lõpp ja sügis olid olnud parasjagu vihmased, nii et jõgede lammid olid kergelt öeldes vesised. Niiduinventuuridega oli ka olukord veidi vesine, sest töötegemise aeg sai otsa, aga käimata kohti oli veel parasjagu. Kuna suisa lund veel maas ei olnud, tuli võtta veel mis võtta andis. Nii ma siis nõustusingi veel üks kord väljas käima.

Sõitsime Erki Uustaluga ZBI vana ja väsinud "pirukakäruga" varavalges välja. Tiir tuli peale teha Sangaste ja Keeni ümbruse niitudele, põhiliselt luhaniitudele. Hommik oli suisa kaunis – maa küll veidi külmunud, aga päike paistis ja päris tore oli olla. Töö edenes. Lõuna paiku hakkasime saama esimesi vihjeid, et see päev meie jaoks veidi huvitavam on planeeritud – üks piduriklots lagunes tükkideks. Esialgu tundus, et nüüd ei saa me enam metsast väljagi, rääkimata koju saamisest või töö edasi tegemisest. Aga Erki tõestas, et ta pole mingi papist poiss ja sai auto siiski liikuma. Pidasime aru, mis siis nüüd edasi – kas läheme poole päeva pealt koju, või riskime edasi teha. Otsustasime siiski proovida päeva lõpuni tööga täita. Erki kohanes uuendustega pidurdamise juures ära ja sõitsime järgmisele niidulapile. Enamasti tuli vajaliku niidulapini tükk maad läbi metsa käia. Nii me siis käisime, Erki kaardiga ees ja mina järel. Ma imetlesin Erki suunataju - kompassi tal ei olnud, aga tuli enamasti sammu pealt samasse kohta metsa servas välja, kust me enne sisse olime läinud. Hea kindel ja kaitstud tunne oli.

Oli jäänud veel üks luhaniit, mille kohta me nagunii juba teadsime, et üks ta samasugune poolenisti pajusid täis kasvanud ebahuvitav ala ole, nagu kõik eelmisedki, aga korralike inimestena tahtsime ikka kohal ära käia. Teest niiduni oli päris pikk maa läbi väga märja ja tihedalt tuulemurdu täis metsa. Ilm hakkas juba hämarduma. Kohale saime veel valges paarikümne minutiga, aga tagasi... Tee otsimine tuulemurrus ja ilmakaarte kadumine koos päikesega eksitasid muidu nii eksimatu teejuhi. Muutus juba päris pimedaks. Olime mõlemad rohkem kui üks kord vähemalt hargini vees käinud, nii et teine pidi välja tirima. Kummikud olid vett täis ja selg oli märg käimisest. Tegime vahepeal lõkke üles, et kaarti uurida ja aru pidada. Kuulsime rongi häält ja püüdsime siis hakata rongide järgi raudtee poole hoidma, aga raudtee teeb just selle piirkonna ümber suure kaare ja häält näis kolmest küljest igalt poolt ühekaugusel olevat. See nipp ei aidanud. Lõpuks ütlesin Erkile, et tuleb ikka päästeametisse helistada. Omal jõul me ilmselt välja ei saa ja ööseks metsa jäämine tundus enesetapuna. Erki helistaski, aga toru otsa sattus üsna abitu neiuke, kes tükk aega pihta ei saanud, milles asi ja mis teha tuleks. Erki kartis, et tal saab enne telefon tühjaks, kui midagi õnnestub organiseerida. Lõpuks jäi jutt nii, et päästeteenistus võtab kontakti kohaliku politseinikuga ja see tuleb metsa äärde meie auto juurde ja püüab meile märku anda. Koht, kuhu me välja olime jõudnud, oli väga hõre ja märg mets, kus metsakuiva oli vähe ja selle vähesegi kätte saamiseks tuli mätaste peal laveerida. Tule tegemine oli üsna vaevaline. Päris ausalt – ma oleksin küll valmis olnud kogu päeva töö paber kandjad ära põletama, kui muidu poleks tuld üles saanud. Saime siiski ilma nii suurte kadudetagi tule üles, valasime kummikud tühjaks ja püüdsime oma märgi taguotsasid ja püksisääri kuivatada. Kogutud küttevarud hakkasid juba lõppema, kui umbes kella 22 paiku hõikumist kuulsime. Ei saa just öelda, et see lähedalt oleks kostnud, aga suuna saime kätte. Siis tuli veel omajagu ööpimeduses takistusriba ületada - tuulemurd, pilgeni täis kraavid, kust üle sai ainult tänu mahalangenud puudele jne. Lõpuks kell üksteist öhtul jõudsimme oma nii armsa, mis sest et vigase auto juurde. Hakkasime siis hinge kinni pidades kodu poole sõitma, sest

arvestades kogu eelnenud päeva kirevust, polnud miski veel kindel. Õnneks saime siiski selle öö veeta oma kodus soojas voodis. Järgmisel hommikul, kui ma koeraga välja läksin, käis küll judin üle selja, sest selleks ajaks oli tõusnud kõle ja vinge tuul, mis umbes 5 kraadises talveõhus üle külmanud maa lumehelbeid lennutas. Minu jaoks oli sellest päevast õppetund järgmine – mehega, kellel on välgumihkel ja mobiil, võib luurele minna küll.

PÖRGUPÕHJA ELEKTRIKARJUS

Toomas Kukk

See lugu juhtus käesoleva sajandi esimestel aastatel Saaremaal, Kuressaare–Kuivastu maantee lähedal Tahulas. Maanteele paistab ära hektareid suur hõre ja madal puiskarjamaa, ent ala ulatub tegelikult maanteest märksa kaugemale. Kaardi järgi tunduski kõige otstarbekam alustada maanteest kaugemalt, kus paistis ala keskele viiv pinnaste.

Eerik (Leibak) juhtis ja mina olin kaardilugeja, nagu ikka. Olime mööda pinnasteed sõitnud ligi 70 meetrit, kui Eerik muutus kuidagi rahutuks – auto esirattad teevad imelikku häält. Pidasime auto kinni ja ennäe imet, olime elektrikarjusesse sõitnud. Traat polnud tähistatud ja nii ei pannudki mõlemad vaegnägijad peent traati tähele. Elektrikarjus oli auto esirataste juurde kinni jäänud ja endaga maast välja kiskunud ka kõik postid, nii kaugemale kui silm ulatus.

Seejärel, nagu kauboifilmis, jooksis meist umbes saja meetri kaugusel mööda ligi 50-pealine kari veiseid ühelt karjamaalt teisele. Teiselt poolt ruttas meie poole aga peremees, paarimeetrine kaigas käes. Oma krässus pea ja habemega ning turske kehaehitusega meenutas kõige enam vast Põrgupõhja Jürkat.

Nonii, nüüd oleme küll kuses! Kari pani plehku, elektrikarjus maas ning keretäis peremehelt ootamas. Õnneks osutus peremees rahulikuks saaremaa meheks: vabandused ära kuulunud ja teada saanud, et tema rohumaid inventeerima tulime, muutus ta silmnähtavalt rõõmsaks ning soovis omi valdusi meile isiklikult näidata. Elektrikarjuse kohta arvas, et ah küll sulased teevad korda ja ta ise oli süüdi, et ei sidunud punaseid linte külge ning lehmad olla pidanudki teisele karjamaale minema.

Sarnasus Põrgupõhjaga oli kõige ilmsem äsja taastatud puisniidutükil, kus põlesid jõulised kännulõkked, mida peremees oli selle paarimeetrise kaikaga äsja kohendanud. Puiskarjamaad olid igatahes muljetavaldavad, nagu ka mehe ettevõtlikus peaaegu 90-pealise veisekarja pidamisel. Lahkusime sõpradena.

MALLE KOLGA KODUMAJUTUS

Toomas Kukk ja Bert Holm

2000. aasta septembris inventeerisime koos Berdiga Hiiumaa rohumaid. Üsna õhtuse praamiga sõitsime üle ning nagu ikka, polnud me öömajale enne mõelnud, küllap midagi vast leiab. Suuremõisas vaatasin Regio atlasest pakutud majutusasutusi ning valisin huupi kobedamana tundunud Lõokese hotelli. Helistasin ja selgus, et vabu kohti on küll. Seejärel küsisin igaks juhuks ühe inimese ühe öö hinda. Igatahes oli ka endal suht. raske naeru tagasi hoida, kui Bert kõrval autos mu järgmise küsimuse peale irvitama hakkas: “Ja mida te selle 800 krooni eest siis ka pakute?” (kusjuures vastus oli umbes selline: no mis siin ikka, tavalised mugavused, hinna sees on hommikusöök, alakorrusel saab piljardit mängida ja akendest avaneb vaade merele).

Vast seekord sinna hotelli siiski ei lähe. Järgmisena sattus ette Käinas asuv “Malle Kolga külalistetoad”. Helistades selgus, et ruumi pidi olema ja öö maksab näost alla 200 krooni, sõltub kui mitu ööd oled. OK, võtame selle.

Kohapeal selgus, et lehestunud hiiu vanatädi oli oma umbes 1980ndatel ehitatud ühekordse elamu ühe (ilmselt küll väikseima) toa teinud ööbimiskohaks. Sel oli vähemasti eraldi sissepääs, pealegi sai kasutada ka omaette kööki (ehk külmkappi ja veekeetjat) ja soovi korral pidi ta meile sauna kütma. Hommikuti ootasid laual õunad ning tädi uuris aeg-ajalt, et kas meil tema juures ikka meeldib. Võis kasutada ka tema päris kööki ja õhtul telekat vaadata, seda siis koos perenaisega.

Saun osutus samuti elamuseks: see oli kohandatud tema vannitoast/kolilaost. Igatahes oli sauna soe. Ainulaadne sauna puhul oli vast kahhelkividega kaetud üüratu lava, mis meenutas veidi Viljandi linnasauna. Saunast üle koridori läks järsk trepp keldrisse. Kuidagi südamlilik oli kuulda tädi kommentaare treppi näidates: olge te mul sellega ettevaatlikud! Kolm nädalat tagasi kukkus mu sõbranna mees siin end surnuks. Meil kõigil oli temast niiiii kahju!

Bert: ja seal sauna eeskojas, mis oli umbes 1,5x1,5 meetrit, oli võimatult palju uksi. Teised olid korralikud ukсед ja see saatuslik auk oli kaetud kardinaga. Pärast keldrissekukkumise tragöödiat oli ta lasknud sinna kardinale ehitada ette ca poole meetri kõrgused puust väravad nagu saloonides on, mitte päris ust ☺

Elasime seal umbes nädala. Lõpuks raha makstes leppisime kokku umbes 150 kroonis öö eest. Sain kviitungi ja raha lugedes ohkas kange hiiu naine südame põhjast: ma ei lootnudki, et sel aastal siia veel keegi ööbima tuleb. Nii tore, nüüd saan lõpuks aiamaale sõnniku ära osta!

RAHUSTE

Elle Roosalu

Ühed kirkamad mälestused on minul seotud Saaremaal Sõrve poolsaarel asuva Rahuste rannaniidu ja seda hooldavate inimestega. Esimesed kokkupuuted selle paigaga on pärit juba 1980-ndatest aastatest, mil sealt suveõhtul lihtsalt mööda sõites avaldas sügavat muljet kivine rand, karjamaa ja loojuva päikese valguses meri. Sellist avarust ja mingit endiste aegade hõngu ei ole palju kogunud siis ega ka hiljem. Teine veidi halvem mälestus on pärit kusagilt 1990.ndate aastate algusest, mil pidin Sõrves tegema CORINE elupaikade inventuuri. Sõitsin ilusal suvehommikul Rahustesse ja pidin minema ka väiksele Ooslamaa saarele. Küsisin ühest majast juhatust (hiljem selgus, et et see oli perekond Sepa majapidamine). Pererahval oli veidi kiire ja nii nad mind juhatasid stiilis, et vaata, sealt rohututi juurest läheb läbi mere madalam joom saarele (sõna "joom" on murdeline ja Saareste järgi levinud Eestis piki rannikut ning tähendab madalikku). Rohututte oli kaldal mitmeid, valisin siis ühe välja ja hakkasin läbi vee saarele kahlama. Kui olin jõudnud poolele teele ja vesi ikka sügavamaks läks ning seljakoti põhi juba märg oli, jõudsin järeltulele, et see ei olnud ikka vist õige rohumätas. Kui tagasi keerasin, siis nägin kaldal üht härrat, kes minu kaldale jõudes mõnuses saare murdes küsis: "Kas olid enesetapumõtted peas või? Istusin kõõgilaua taga ja vaatasin, et no läheb valesti!" Õiget teed pidi sai saarel ära käidud ja naasdes, mil päike juba kõrgemal oli, paistis saarele viiv heledam liivaleede ka hästi kätte. Vahepeale jääb veel mitmeid toredaid kokkupuuteid Rahuste rannaniidu ja selle küla elanikega, kuid neist kõigist kirjutades läheksid memuaarid liiga pikaks. Seetõttu meenutan üht 2004.a. talvapäeva. Nimelt olid Rahuste asjad sinnamaale arenenud, et hakati looma kaitseala. Saaremaa Keskkonnateenistuse eestvõtmisel kavatseti teha küla koosolek tutvustamiseks kaitsealaga seotud asjaolusid. Mandrilt kutsuti rannaniitudest ja nende väärtustest rääkima Eerik Leibak ja mina. Kavatsesin algul minna juba eelmisel päeval bussiga Kuressaarde, kuid Eerik rääkis mulle augu pähe, et läheme ikka koosolekuga samal päeval tema autoga. Nimetatud hommik ei töotanud midagi head, sest sadas ja tuiskas tugevasti. Hakkasime Tartust sõitma ja linnast välja saades selgus, et see, mis linnas toimus, oli lapsemäng võrreldes maa-oludega. Tuisk oli nii tugev, et ega auto ninast eriti kaugemale ei näinud. Loomulikult ei saanud seejuures arendada ka mingit erilist kiirust. Eriti hull oli jääda mõne suure sõiduki taha, sest möödasõit oleks olnud tõeline vene rulett. Tulemuseks oli see, et Kuivastusse jõudes ei näinud me planeeritud praami sabagi enam. Hiljaksjäämine oli kindel mis kindel. Helistasime Mari Koppelile ja küsisime, kas on üldse mõtet enam tulla. Vastuseks saime, et tulge ikka. Sõitsime siis järgmise praamiga üle ja hakkasime Kuressaare poole rühkima. Teel saime kõva käsu keskkonnateenistusest läbi minna, jätta Eeriku auto sinna ja võtta kohalik maastur koos juhi Margusega. Nii tegime. Suurel teel polnud vigagi, kuid väiksemale pöörates oli tuul nii tugev ja teel nii paks lumi, et näha polnud muud, kui võimsa auto ees kahte lehte lendav lumi. Aga kohale me saime.

Kuna kogu küla oli lumme tuisanud, siis seltsimajja tulijaid oli üpris vähe, kuid kohalolnud olid meid kannatlikult oodanud (hilinesime vist üle 2 tunni). Koosolek sai maha peetud ja kuna kõik seal viibinud külaelanikud olid ise loomapidajad ja kaitsealast ning põllumajandustoetustest huvitatud, siis mingeid vastalisi sõnavõtte ei olnud. Tuisk ulgus väljas edasi, erinevus eelnevaga oli selles, et lühike talvepäev oli õhtusse jõudnud. Seetõttu oli huvitav vaadata, kuidas üks külamees, kes end koduteele sättis, minutiga pimedusse ja lumme kadus. Mõtlesin veel, et kuidas ta küll kodu üles leiab. Asutasime siis ennastki minekule. Meie keskkonnateenistuse auto oli esimene. Ega me vist üle saja meetri sõita saanud, kui, nagu pärast selgus, ühtlases valguses pimeduses teelt välja sõitsime. Hüppasin ka autost välja, et seda lükkama hakata, kuid vajusin kohe nii sügavale lumme, et saapad ja sabaalune olid lund täis. Mehed kaevasid küll, mis jõudsid, aga looduse vastu ei saa. Antud momendil oli olukord lootusetu ja selge oli see, et omal jõul me siit välja ei pääse. Teised autojuhid ei olnud õnneks nii hoogsad olnud ning jäid vähemalt tee peale. Vantsisime siis külakeskusesse tagasi. Varsti oli üks kohalik proua suure kuuma teekatlaga tagasi, et meid pärast lumes kaevamist üles sulatada. Margusele meenus, et Salme teehöövli juht on tema tuttav ja palus telefoni teel sellel meid päästma tulla. Õige pea kutsus teise lähitalu perenaine meid enda juurde kohvi jooma. Muuhulgas kraamis ta sahvrist ja kappidest välja küll sülti, küll saiu meie kostitamiseks. Tasapisi saime teada ka sellest, kuidas kaugete külade rahvas end looduse vingerpussideks ette valmistab. Kui on oodata selliseid ilmasid nagu käesolev, mis mõnikord mitu päeva küla muust maailmast ära lõikab, siis varutakse leiba-saia, mida hoitakse külmkapis, ka konservide varu peab alati olemas olema. Lapsed ei pääse kooli ja sel õhtul igatahes nemad küll vandusid vist omaette meid taga, sest kui tuleb teehöövvel meid välja päästma, siis on äkki head päevad läbi ja peab homme kooli minema. Nii me seal siis istusime, püüdsime mõista elu sellises maanurgas, vaatasime üle lahe plinkivat Lõu majakat, kuulasime väljas vinguvat tormi. Mõne aja pärast hakkasid paistma visalt küla poole rühkiva teehöövli tuled. Kui ta meie auto välja tõmbas, jätsime võõrustajatega hüvasti ja asusime uhkes rongis, teehöövvel ees ja autod rodus järel, linna poole teele. Kell oli pool 11, kui hotelli uksest sisse astusin. Selja taha jäi üks huvitavamaid ja hingeminevamaid päevi lähiminevikust. Ka hiljem olen suurte tormide ja tuiskude ajal mõelnud nii Rahuste küla rahvale kui ka teistele **pärandkoosluste** hooldajaile, kes ei kurda oma vahete-vahel keerulise elu üle, tunduvad kohati üleüldise mölapidamatuse taustal sõnaahtradki, kuid kelle vähesed sõnad on alati õigel kohal ja teod räägivad enda eest.

JÄLITAJA EHK KIR(V)EMÕRVAR

Kaili Kattai ja Vivika Meltsov

Saabusime Otepää kanti, et inventeerida sealse maastikukaitseala niitusid. Oli kena suvine hommik, aasta 2002 või 2003. Esimene ala, mida tol päeval inventeerisime oli endise kolhoosi karjamaa. Traataia taga jalutasid unised lehmad, koerad haukusid ja üks karjapoiss lohverdas kummikutes piki kruusateed ringi. Töötas tulla tore päev.

Esimene ala inventeeritud, sõitsime järgmisse punkti. Parkisime auto ühe pool lagunenu ja küllap mahajäetud elumaja lähedusse, astusime välja ja vahtisime kaarti. Töötas tulla pikem matk, kuna järgnevates kohtades olid vaid traktoriga sõidetavad teed. Tõmbasime kummikuid jalga ja pakkisime seljakotte. Üle karjamaa astus kiirel sammul sama karjapoiss, keda ennist näinud olime, ja kadus maja taha. Küllap ses majas siis ikka elati.

Asusime teele. Mahajäetud kultuurniidud asusid metsade vahel, ühtki elumaja polnud kusagil näha. Kõndimine oli väga vaevaline, hein kogu aeg rinnuni. Olime umbes paar tundi ringi käinud, kui aeg-ajalt metsa all ja võsa vahel pröksatusi kuuldes tekkis kahtlane tunne - keegi justkui oleks meiega niitudel kaasas? Lagedale niidule jõudes vaatasime äkitsi selja taha. Appiii, **keegi kükitas kõrge rohu sisse!** Kõndisime edasi. Aeg-ajalt tegime ootamatuid kannapöördeid ja vaatasime seljataha, kontrolli mõttes. Tõepoolest, see hommikune kummikutes lohverdav meessoost inimene jälitas meid ja igakord kui ümber keerasime, mees lihtsalt kükitas heina sisse. Nojahh, mis seal siis ikka, töö tahtis tegemist.

Ja nii kestis see pool päeva, või noh, võib-olla vähem, aga aeg tundus küll venivat. Kuplist üles, kuplist alla, kannapööre. Tegelikult hiljem igaks juhuks ei vaadanudki enam nii tihti tagasi, mine tea, hull võib-olla ärritub.

Veel jäi vaadata üle mahajäetud maja ümbrus, kust ringkäiku alustasime. Asusime vaikides tungima läbi peaaegu üle pea ulatuvate nõgeste ja harakputke. Jälitaja hakkas meile lähenema, ta vist hästi ei saanud aru, kus me olime, nii et ta oli täiesti meil kannul ja tiigi ääres saimegi kokku. **Mees möödus meist paari meetri kauguselt peas selline nägu - "täiesti juhuslikult mina siin".**

See muidugi tundus imelik. Kui ta oleks olnud noorem, oleks arusaadav, aga et ta ilmselt lapseeas juba pikemat aega väljas oli, tekitas see kahtlusi tema vaimses tervises. Arvatavasti Otepää Kirvemõrvar. Raiub meid siia niitudele peenikesteks juppideks ja jätab rohukamara väetiseks

Panime kiirel sammul auto juurde. Kohale jõudes hingasime kergendatult. Siis aga selgus, et üks niidulapike siinsamas lähedal jäi käimata. See oli metsaga ümbritsetud ja sinna sai üle kraavi mineva silla, sama teed pidi ka tagasi tulema. Niidul olles kostsid sammud. Hakkasime igaks juhuks põksuvail südameil hästi kõva häälega rääkima, teemaks herbaarium (neutraalne teema ju), et Kirvemõrvar kuuleks ja teaks õigeaegselt peitu pugada, muidu äkki teistkordselt meiega ootamatult kohtudes lööb meid

tõesti maha. Pugeski peitu. Kui hakkasime tulnud teed pidi tagasi minema, **lebas Kirvemõrvar kägaras kraavi põhjas puu taga ja arvas, et on nähtamatu.**

Põrutasime kähku minema. Hüppasime autosse ja olime päästetud. Kirvemõrvar jäi meid maja lähedusse põõsastikku kükitades piidlema. Huuh, vedas, et elus olime! Kaili hakkas kitsal teel autot ümber pöörama ja küsis Vivikalt et, kas lehvitame ka talle, niiöelda väikeseks nõögiks, et olime ta põõsastikus kükitamisest teadlikud.? Lehvitame? Ei lehvita? Nii, me seal kemplesime, kuni käis paras põmakas, väiksest sahtlist lendas laiali suur pihutäis münte, mis seal linna parkimisautomaadi järjekorda ootasid. Auto ei liikunud.

Autost väljudes selgus, et tagarattad olid suure lehvitamis-kirvesurmast pääsemise tuhinas kraavi vajunud ja auto oli põhja peal kinni. Ei edasi, ega tagasi. Nojahh, raske juhus. Mis siis nüüd teha, ega keegi tea meile siia pärapõrgusse järgi ka tulla. Mis meil muud üle jäi, kui pöörduda abi saamiseks Otepää Kirvemõrvari poole. Kaili võttis südame rindu ja hakkas Kirvemõrvari suunas minema. Vivika jäi autosse, lukustas ukсед ja haaras mobiiltelefoni kätte, juhuks kui tekib ootamatu olukord ja tuleb siiski häiretelefonil helistada.

Otepää Kirvemõrvar astuski põõsastikust välja ja oh üllatust osutus küll veidraks, kuid lahkeks inimeseks, tõreles vaid, et no mis te seal hakkasite ümber keerama, sõitnud maja juurde. Katsusime autot veelkord kraavist ühiste jõududega välja lükata, kuid edutult. Kirvemõrvar sügas kukalt ja torises, et no krt. nüüd peab ta külla traktori järgi minna ja panigi jooksu, tal nimelt oli ka erakordne anne ülikiiresti joosta. Me juba hommikul olime imestanud, kuidas ta nii kiiresti nii pika maa oli läbinud, sel ajal kui meie autoga sõitsime. Pilgukese aja pärast oli ta väikse traktoriga platsis ja juba oligi auto tee peal tagasi.

No nüüd küll lehvitasime talle lahkudes! ☺

INIMTOPISED RAPLAMAAL

Kaili Kattai ja Vivika Meltsov

2002. või 2003. aasta suvel inventeerisime Raplamaa niitusid. Kõik sujus kenasti, kuni pidime minema ühe metsa taha, jõe ääres asuva niidu peale. Hakkasime juba kohale jõudma kui märkasime niiduservas asuvat laagrit. Ümberringi täielik vaikus ja ei ühtki hingelist. Otsustasime asja natuke lähemalt uurida, ehk on niidul töö käimas või pooleli. Lähemale jõudes tekkis aga kõrge tunne. Laager tundus olevat seal seisnud juba pikemat aega. Puude vahele oli present üles tõmmatud, tuleasemed, rämpsuga kaetud lauad ja mõned toolid, puudel rippusid plekktopsид ja muud kola. Istekohtade vahel olid mõned kõrged korraliku mehe suurused puurid ja nende ees inimtopised ehk hoolikalt valmistatud hernehirmutised.

Laagrist mööduda me ei julgenud ja otsustasime üksmeelselt minekut teha. Kuuldavasti olla ju ka Ustimenko liikvel ☺ Las mõni teine julgem grupp inventeerib kui tahab. Vahest peab ka oma sisetunnet kuulama.

EBASEADUSLIK TIIK HAANJAS

Vivika Meltsov ja Remek Meel

Aasta 2003, suvi. Inimestel ikka tekib vahest huvi, et mis me siin kolame. Nii tundus minevat ka seekord. Olime just auto põlluserva parkinud, kui märkasime eemal majast väljumast peremeest. Tuiskasime kähku põõsastikku, et selle taga asuvaid niite üle vaadata ja et järjekordsest vestlusest ehk pääseda. Umbes tunni pärast tagasi tulles nägime aga sama meest autole nõjatumas ja lehte lugemas. Ja hakkaski sama jutt jälle pihta. Kui aga kuidagi kohmetu ja kergelt närviline mees kuulis, mis me teeme rahunes ta ja kohe selgus ka tema kannatliku ootamise põhjus. Tal nimelt olla seal maja juures üks ebaseaduslik tiik ja kartis, et me selle kuidagi üles kaardistame.

KUMMIVAHETUS LAHEMAAL

Vivika Meltsov ja Katrin Jürgens

Aasta 2002 suvi. Kitsal ühe sõidurajaga teel läks meil äkitselt kumm tühjaks. Jäime keset teed seisma. Alati veetlev pikas seelikus Kats teadis täpselt, kuidas nende mehhaaniliste asjade vahetamine käib, kääriskäised ülesse ja võttis pakkiruumist uue kummi. Kohe jõudis meie seljataha ka uhke roheline mercedes, mis oli sunnitud meie taha ootama jääma. Autost väljus peenelt riidetatud vanahärra. Vanahärra vangutas pead ja haaras Katsi käest kummi, tema kui mees saab sellega kerge vaevaga hakkama. Kats aga paistis olevat veidi solvunud, ajas nina püsti ja teatas, et saab ise hakkama. Pistis tungraua auto alla ja hakkas seda üles upitama. Vanahärra tammus kohmetult jalalt jalale, püüdes aeg-ajalt juhtimist edutult üle võtta. Lõpuks läks ja istus oma autosse ootama. Naer tikkus peale. Varsti sai ratas vahetatud ja mõlematel autodel oli voli edasi sõita.

JUHTUM JACKI JA KURJA PULLIGA

Meeli Mesipuu

Juhtum leidis aset vist 2003. aasta septembris ja Läänemaal Martna vallas kusagil Turvalepa ja Väike-Lähtru vahel. Tegime Tõnuga maahooldustoetuse inventuuri ja jäänud oli seekordse tuuri viimane ala, mis jällegi tähendas seda, et õhtu oli kätte jõudmas ning pime hakkas peale tulema. Valisime

otsitava maja ja niidu juurde minemiseks kahest võimalikust lähima, kuid ilmselt vale tee, sest mõne aja pärast pidime auto liiga suure mudase ja veega täitunud augu tõttu sinnapaika jätma ja jala edasi kõndima (seda oli vist vähemalt poolteist kilomeetrit). Ümberringi olid vaid inimtühjad metsad. Kui lõpuks majani jõudsime, oli juba üsna hämar. Inimesi näha polnud, ainult kohutavalt vihane bulldogi moodi koer, kes meeletult haukus ja lõrisedes meie poole liikus. Minu püksid hakkasid igatahes püüli sõeluma ja tundus, et sellest Kerberosest kaugemale küll ei saa. Lõpuks, kui olime mõnda aega nõutult seisnud ja isegi veidi taganenud, kostus naisterahva hääl: "Jacky!, Jacky! Kes seal on! (vms.)" Selgus, et talus elab üksik naisterahvas, majas pole elektrit ja pole kunagi olnudki, ning ta peab seal hobust ja lehmi ning ühte väga kurja pulli. Pull olevat nii hirmuäratav, et mehed, kes tulid teda mullu kombinaati viima, loobusid teda auto peale ajamast ning sõitsid minema. Heakene küll, kuna pime oli juba peaaegu käes, siis suundusime kõik oma asjatoimetuste juurde, meie Tõnuga niidule ja perenaine lehmi karjamaalt koju ajama. Taimi ma küll enam määrata ei näinud, aga see oli selge, et maja taga oli suur ja üsna võsastunud puisniit, kuhu talg või taastamistoetus hädasti ära kuluks. Tahtsimegi perenaisele sellest taastamistoetusest rääkida ja jääme teda juba pimedas maja juurde ootama. Ootasime tükk aega, aga ei kippu ega kõppu. Kus kaugelt ta siis neid lehmi toob? Siis aga hakkas metsa seest kostma hädalist juttu ja tundus nagu räägitaks kõrgel paanikas hääl mobiiltelefoniga: "Tule siia! No kas sa ei saa tulla traktoriga, lehm on kraavis, ma ei sa teda kuidagi välja!" ja nii tükk aega. Paistis, et traktorimees ei taha kohe kuidagi tulla. Lõpuks ütles Tõnu: " Lähme vaatame, aitame ta välja!". Mina olin küll kahtleval seisukohal, et kuidas me seda lehma ikka liigutada jaksame. Et kas üks võtab sabast ja teine peast ja tõstame või. Aga hakkasime ikka hääle suunas minema. Metsa sisse läks nagu väike kõrgem ja rohune tee. Selle tee servas kohtasimegi varsti perenaist ja nägime ka lehma, kes lebas väga vagaselt selili tee servas olevas kitsas kraavis neli jalga taeva poole ega saanud sealt enam edasi ega tagasi. Perenaine kurtis nutuhäälel muret, et traktorimees purjus olevat ja lehm sureb hommikuks ära. Peab märkima, et kuri pull seisis ja puhkis kõik see aeg meie juures ja püüdis nagu vestlusest midagi mõista, igatahes teiste lehmade kombel ta ära ei läinud. Tõnu mõtles natuke aega ja takseeris lehma siit ning sealtpoolt. Lõpuks haaras ta loomal sarvist ning keeras teda nii palju, et lehm esimesed jalad alla sai ning ise kraavist välja ronis. Oh seda imet! Tõnust sai paugupealt mu personaalne kangeline! Ka perenaine ei jõudnud meid ära tänada! Ta koguni arvas, et jumal on ikka olemas, sest sellist kokkusattumust ei saa ju ilmaasjata olla.

ESIMENE INVENTEERIMINE

Jaak-Albert Metsoja

Nii see siis algas (2005. aasta juuni. Koostaja märkus) – astud kaugel aimduva mere taustal autost välja otse luhale ja saad oma esimese välitöökogemuse. Ja jätad esimese hooga ära tundmata lütktarna (heakene küll, eks kõik asjad näevad looduses teisiti välja kui vatmanile kleebitult; asju saab katsuda ja nuusutada!). Niisiis sumpasin ma agara algajana teistega kenasti kaasas, kui eestikeelne nimi kõlas, ei olnud mul kuigi palju raskusi ladinakeelsega, aga äratundmisega läks esialgu aega. Mis seal's ikka! mõtlesin ja vedisin muudkui usinalt pehmekõitelist taimede määrajat endaga kaasas. Luha peal muidugi selgus üsna varsti, et kabinetitööga siin tegeleda pole aega – mida ära ei tunne see, kotti ja õhtul või järgmisel päeval kodus tuvastad (kui õnne on). Minul oli küll õnne – nimelt kuna ma ise küllalt kiiresti aru ei saanud, et kuigi mitte kõige mätlikum, ei ole luhapind siiski kirjutuslaud ega auditooriumipõrandki, siis tegi vana hea stohhastiline valik minu eest ise oma tööd. Nimelt halastas emake loodus mulle vähemalt mingilgi määral – nähes mind rasket raamatut muudkui mõttetult kaasas tassivat, otsustas ta mu kandamit kergendada ning juba esimese mõnesaja meetri järel oli lopsakasse tarnastikku kadunud suurem osa taimemääraja ladinakeelsest indeksist (siiamaani haigutab üüratu tühimik *Geranium bohemicum* ja *Xerochrysum bracteatum* vahel). Nõndaviisi siis julgust juurde saanuna otsustasin pigem tegeleda taimede märkamise ja meeldejätmise kui nomenklatuuriga. Sest isegi taksonoomiline nimi on täiesti arbitraarne ja ei ole kuidagi seotud taime äratundmisega – jätta aga meelde, kuidas jätad, küll pärast ära saab „tõlkida“. Näiteks *Deschampsia caespitosa* oli Kadrile kogu aeg „inglise püksiriie“, aga ega ta seepärast nimestikust välja jäänud, küll Meeli tõlkis!

Õhtupoolikul ühel kireval niidul pani Meeli mu proovile: istus maha ja otsekui mustkunstnik võlus ilma vähimagi vaevata välja mitukümmend taime, mille nime ta mult siis järgemööda küsis, oma pooled vast tundsin ära kah.

Kadri, kes meid autoga kilomeetrikene eemal ootas, oli peaaegu piirivalve helikopterit välja kutsumas. Õnneks ilmusime enne meie.

Ööbimiskohas Penijõel põlgasime me Oliveriga džentelmenlikult ja väga välitõiselt ära kõik maja pakutavad mugavused ning magasime telgis.

Järgmised päevad olime teel (tegelikult luhtadel, so siis peaaegu et „veel“, õigemini „vees“, mida ulatus enimalt poolde reide) koos Oliveriga. Teel olemine – see tähendab logistikat, kaardi uurimist, päikese seiramist, GPS-i kirumist, mis kuidagi ei taha piisavalt stabiilne olla. Siiski suutsime me nende paari päeva jooksul tõestada, et me oleme logistilised geniused. Tõsi küll, ka geniaalsus, nagu nii mõnedki muud asjad, nõuab ohvreid, nagu järgnevatki lugeda võib.

Kuna bensiin on kallid ja pealegi fossiilne, siis on parem sellega mitte priisata, sestap kutsusime ühel õhtul meid luhale toimetanud tüdrukud (Heleni ja Kaili) vastu mitte alul kokku lepitud kohta, vaid nende oma tööpõllule palju

lähemasse punkti. (Tõsi, võib-olla oli selle otsuse tegemisel kaalukausi kallutajaks ka see, et me ei viitsinud kolme-nelja kilomeetrit sedasama tarnastikku ja roostikku tampida, mille me juba ükskord läbinud olime). Lihtsalt sõnatuna seisnes meie tookordne logistiline geniaalsus selles, et me taipasime, et inimene ei ole kohastunud mitte ainult maapinnal, vaid ka vees kulgema. Seega, avastades enda eest kitsa kolmnurga, mille moodustasid Kasari ja Rõude jõgi (ei saa öelda, et päris avastasime, me natuke ikka uskusime kaarti ka), otsustasime ujuda. Väike logistiline viperus minu poolt oli see, et ma ei arvestanud, et mitte-elusatel ja veest suurema tihedusega asjadel ei ole kohastumust mitte ujumiseks, vaid põhja vajumiseks. Õnneks ma siiski avastasin selle apsaka üsna ruttu – ma olin jõudnud umbes poole jõe peale, kui minu parem käsi, mis hoidis üleval seljakotti, mis oli mõeldud kuivaks jääma, tahtis mulle midagi öelda. Et ma hästi ei kuulnud, siis painutasin ma seda muidu nii pulksirgelt veest taeva poole sirutuvat jäset veidi kõrva poole. See aga oli viga – kõik see mitte-elus materia, mis mu seljakotis oli, nägi sobivat võimalust lõpuks ometi käituda loomusunniliselt ning sukeldus koos mu seljakoti ning koguni parema käega vette. Olukorda hirmsasti needes sulistasin ma kaldale, nüüd seljakotti juba omalaadse mõlana kasutades ning kindlale lehmade poolt tallatud kaldaribale jõudes vandusin kõvasti ja koledasti. Ometi ei olnud minust lahkunud teadlase uudishimu ning suurima innuga asusin ma kohe uurima, milline mu kotis sisalduvaist asjadest selle täbara olukorra põhjustanud oli. Ükshaaval tõstsin ma sealt välja tilkuvaid asju – välitöö ankeedid, kaardid, Regio atlas, Kuke aabits, puudulikult ladina keelt valdav taimemääraja, vihmajope, binokkel, raamatukogust laenatud Paali kasvukohatüüpide klassifikatsioon... Et asjade olemusse veelgi sügavamalt tungida, asetasin ma ankeedilehed ühekaupa rohule, keerasin raamatud ja kaardid lahti, pakkisin binokli välja tema vutlarist ning rullisin valla ka vihmajope – ei midagi, kurikaela ma ei tuvastanud. Et mitte aga hüpoteesi päris kehtetuks tunnistada, otsustasin, et vastava olukorra kutsus esile kõigi loetletud tegurite koosmõju; parema puudumisel tuli sellegi tulemusega rahul olla.

Oliver ei viitsinud mingeid eksperimente korraldama hakata ning tuli lihtsalt üle jõe. Kuid ka tema hing ei andnud päriselt rahu ning kuna me nüüdseks juba veekeskonnast eemaldunud olime, korraldas ta maismaa-eksperimenti. Seda minu meelehärmiks. Minu meelest oli tema eksperiment metoodiliselt täiesti valesti planeeritud. Kui minu eksperiment ka kaasas mõningaid kahjusid, siis nende kandjaks olin siiski mina – isegi ankeedid kuivasid ära ning õigupoolest ainus asi, mis minetas oma funktsionaalsuse, oli telefon). Oliveri eksperiment aga oli sellist laadi, mille peale võiks pahandada nii mõnigi – tema ülesehitus oli liigagi triviaalne ning tulemuski polnud suurem asi. Lihtsalt väljendudes oli selle eksperimenti nimi „läheme esialgu sinna, siis vaatame, mis saab“. Mis saab! Täiesti oodatav tulemus! – väsimus jalgades ning suunataju ähmastumine ja vastumeelne tagasimine sinna, kust me oma eksperimenti alustasime. Üks mu sõber nimetab seda „inimene-peab-täpsustama“-eksperimentiks, tavakeeles levinud nimetus on „rappa-“ ja „võssapanemine“, ekstreemsete uurimuste puhul koguni „äraeksimine“.

Siiski tõestasime oma geniaalseid logistilisi võimeid ka seekord ning jõudsime kokkulepitud punkti, hoolimata isegi uppunud või tühjaks saanud akuga sidevahendeist.

Kuigi ma olen siin juba põgusalt kirjeldanud meie hiilgavaid eksperimente, mis kindlasti kuuluvad metoodilise klassika hulka, ning mida ka aastakümnete järel mitmeis variatsioonides korratakse, siis peab siiski meeles pidama, et meie põhitöö oli puhtalt välibotaaniline koosluste kirjeldamine – taimed ankeedile ning kavapunktide alusel hinnang alale. Ometi ei saanud me läbi pelgalt taimeteadusega – meid ümbritsev loodus oli liialt... loodus. Ning enesest mõistetavalt tükkisid sellesse pilti ka zoologia uurimisvaldkonda kuuluvad objektid. Esimesi neist tuvastasime mööda Kasari luha lõputuid roostikke kõndides kaudsete märkide järgi. Asjatundmatul ja põgusal vaatlemisel võis neid märke pidada lohkuudeks, mille on taimkattesse jätnud ääretult korrapärase ristküliku või ruudu kujulise aluspinnaga objekt. „Hmm, keegi on vist selle kapi sealt eelmisest kohast millegi pärast siia tõstnud ja ka see koht ei osutunud sobivaks,“ mõtlesime me, nähes järjekordset lamandunud ruutu. Et oli väga palav ja joogivarud pudelist lõppemas, oli meie aju valmis meelsasti uskuma, et ruudukujuline jälg on jäänud külmkapist, mis meid järgmise pajupõõsa taga ootab ning on äärest otsani ning põhjast laeni jahedat limonaadi ja õlut täis. Sellised vääroletused on väga olulised töömoraali ja –innukuse hoidmisel, kuigi nende tõeväärtus on nullilähedane. Loomulikult kuulusid ruudukujulised ja väiksemad lamamislohud kitsedele ja suuremad ning ristkülikukujulised põtradele. Siiski kujunes sellest kummaline tööžargon ning mõnikord võis meievahelises vestluses kuulda näiteks sellist repliiki: „Tsst! Tule vaikselt, siin on põõsa taga üks ilus külmkapp.“ Loomulikult kuulis „külmakapp“ seda paremini kui Oliver või Albert ning hüppas püsti ja kadus oma nõrdimust meie peale välja haukudes – kui tegu oli sokuga – suurte hüpetega lähimate tihedate põõsaste poole.

Ühele kogukale põdrale oleks me peaaegu otsa jalutanud, vastumeelselt löntsis ta siiski meie eest minema taamal paistva metsa poole.

Selliste olevuste tükkimine meie tõsibotaanilisse uurimistöösse tõi sellesse ainult vaheldust, küll aga on mõningail samasse riiki kuuluvail objektidel väga tüütud isikuomadused. Ühe sellisega kohtusime päeva lõpupoole, olles juba tagasiteel ootava auto poole. Too tikkus sõna otseses mõttes liigagi ligi ja avastas ennast küllap endalegi ebameeldiva üllatusena minu kõrvas. Selline hoolimatu suhtumine meie nii tõsisesse teadustöösse ei meeldinud mulle sugugi – tuleb ennast nii häbematult pakkuma, kuuludes ise täiesti valesse objektirühma ning korraldab omaalgatuslikult täiesti planeerimata ja ette läbi arutamata eksperimendi. Tahate, ma kirjeldan teile, mis tunne on, kui tundmatu visa putukas on teie kõrvas ning teeb seal enam või vähem regulaarselt bzzz-bzzz! ning siputab jäsemetega? Igatahes oli ta oma eksperimendi vajalikkuses kindel ning keeldus välja tulemast ka tikuga urgitsemisel. Et sellise segaja juuresolekul oli täiesti võimatu endasse koondada tõsiteaduslikke mõtteid, otsustasime Oliveriga (suur tänu talle!)

korraldada omapoolse vastueksperimendi. Tööhüpoteesiks oli, et tundmatu putukas vajab oma elutegevuseks õhuhapnikku. Selle paikapidavust otsustasime uurida, eemaldades keskkonnast (loe: keskkõrvast) hapniku. Meetodiks valisime vee inserteerimise minu paremasse kõrva, sinna, kus viibis ka putukas ning eksperimendi juhendajaks ja tehniliseks teostajaks sai Oliver Parrest. Minule jäi suhteliselt passiivne osa. Hiljem olen ma ennast sarjanud, et miks ei osanud ma sellest katsest kohe võtta maksimumi ning tõsta selle representatiivsust ka mõne kvantitatiivse näitaja lisamisega – võib-olla oleks mul see ligikaudu 6 minutit, mis putuka surmamiseks sel viisil kulus, möödunud lõbusamalt, kui ma oleksin saanud jälgida stopperiosutit ning mõistnud, et kõik see on teaduse hüvanguks. Igatahes pidas tööhüpotees paika ning putukas lakkas siputamast ja häälitsemast, sellega lugesime ka tema elutegevuse lõppenuks. Kahjuks ei ole ma siiani tuvastanud, mis perekonda antud putukas kuulus, kuna tema jäänused on teadmata kadunud.